

SATIRİK ŞEİRİMİZİN LAYIQLI DAVAMÇISI

Şair öz əsərləri ilə ictimai təbəqəyə nail olmaq işində ölkə rəhbəri ilə birləşirsə nə xoş. Bu gün bizim cəmiyyətdə qorxu içində yaşayan, təhdid edilən şair yoxdur, haqsızlıqları, özbaşınalığı, qeyri bu kimi münasibətləri görüb ona dözümsüzlük göstərən, cəsarət edib tənqidi islah yolunu seçən, məmurların zorundan çəkinməyən şairlərimiz isə az deyil. Onlardan biri də istedadlı şair Rafiq Musadır. Yaşının piran çağındadır. 1971-1975-ci illər arasında filoloji təhsil alıb, indiyədək ondan artıq şeir kitabları nəşr olunub. Bu yazının belə bir girişlə qələmə alınmasına səbəb 2024-cü ildə çap olunmuş "Ömrüm, məni bağışla" kitabında özlərinə yer almış satirik şeir və təmsilləri oldu. Qərara aldıq ki, məhz onların ideya-bədii məziyyətləri, poetik strukturu, metaforik təbiəti, mövzu genişliyi barədə yığcam olaraq öz təsəvvüratlarımızı oxucularımızla bölüşək.

Rafiq Musanın ümumi yaradıcılığı etibarilə toxunduğu mövzular rəngarəngdir.

Bu rəngarənglik onun satirik şeirlərində və təmsillərində özünü doğruldub. Müxtəlif məzmunlu və diqqətçəkən mündəricəli bu şeirlər ifadə tutumu, təsir arealı baxımından maraqlı və oxunaqlı bir səpə qədər yazılıblar.

Poetik vüsət və deyim mükəmməliyi qazandığına və ictimai eynəcərlikləri klassik satiriklərimiz kimi ifşa edib qamçılama baxımından, canlı və təzə nəfəslə bir ovqatda olmaları nöqtəyi nəzərdən şair bu şeirləri ilə ustad sənətkar təsiri bağışlayır.

Bu cəhətdən də qərarlaşdırdıq ki, onun haqqında yazmağa dəyər və bu vacibdir.

Budur, şair "çirkin beləyə bürünən", "barit-çəlləyə dönən" dünyada insanları belə xarakterizə edir:

*Əyriilər yetiblər mənəbə, varə,
Qalmış qayaqdan, əldən avara.
Biri kara qadır, bir havara,
Cib kəsən dəlləkdən ağılın nə kəsir?*

Şair beləcə "Dəyirman daşı olan" dünyanı, "dən olan" insanın taleyinə bəşəri bir ağrı, yaşantı kimi, məsuliyyət borcu kimi yanaşır, "ipdən asılmış köynək kimi çarmıxa çəkilən" insanların haqqının müdafiəsinə qalxır. Hərdən "quzey qarı tək kövrələn", "hərdən bir daş kimi dərə dibində", hərdən də "durnaların köçündə görünən şair" bütün şərtlərin başında insan nəfsinin doyumsuzluğunu görür, insanlığın günahları içində əzablara bürünməsi qənaətinə gəlir.

*Biz bilən tamahın yaşı bilinmir,
Adəmdən, Həvvadan yönü bəridi.
Bizim günahımız hesaba gəlməz,
Üzdə olanlar da mində biridi.*

Şairin satirik tənqidi düşüncələri əsasən "Dostum Dubaydan gəlir", "Tükənməyən arzular və ya dediqodu", "Can gülüm, can-can", "Sən özünə şair demə", "Alim deyil", "Öyrətmə", "Ay can, ay can", "Paxıl olma", "Mənə nə", "Gün güzəran düzəlmir", "Gönü suya vermə", "Əliyərilər", "Bu heyvərə mən deyəndi", "Oxuyacam əl çəkin", "A qardaş oğlu", "Şirin yuxu gördüm", "Bəzi məmurlara", "Söyməlisən, vəssalam", "Xoflu adam", "Dodağını büzmə, bala" və s. şeirlərində toplanmışdır. Yuxarıda qeyd etdiyimiz cəmiyyət üçün qara yaraya çevrilmiş bütün neqativ, pis əməllər bu şeirlərdə təsvir və tənqid olunmuşdur. Bu baxımdan "Dünən, bu günün nağılı" və "Tükənməyən arzular və ya dediqodu" şeirləri daha səciyyəvidir. Birinci şeirdə ömür, tale yolu, ümumi yaşam tərzini 46 bəndlik deyimlərdə, ikinci şeirdə isə müasir cəmiyyətimizdəki "maralların" ifşası isə 112 bəndlik ikinci şeirdə reallaşmışdır.

dır. Təkcə elə bu iki şeirə münasibət ayrıca bir təhlil obyektinə sayıla bilər. Şairin "marallarının" simasını, əməllərini, onların ifşa olunma tərzindəki bədii çəkəriyi görmək üçün lazımdır ki, kitabla fərdi qaydada tanışlıq yaradasan. Şairin bir sıra şeirlərində tənqid ümumi ictimai həyata qarşı yönəlib. Elə bu qəbildən olan şeirlərin mətnində konkret ünvanlarında satirik yolla ifşasını görə bilirik.

*Hər kəs ağayam deyir,
Şüurlarda davadı.
Partiyalar cürbəcür,
Hava köhnə havadı.*

*Kotanı dərin bağla,
A rəis, üzdən gedir.
Gömrükdən gələn sizə,
Gedənlər bizdən gedir.*

*Özəlləşmə adıyla,
Təpə idik, düz olduq.
Əmlak özəlləşmədi,
Özəlləşən biz olduq.*

*Necə dona giririk,
Seçib-seçiləndə biz.
O qədər səs vermişik,
İtib-batıb səsimiz.*

Beləcə, polislərin, sahə müvəkillərinin, küçələrin təmizliyinə baxan rəhbər işçilərin, qaz işçilərinin, bazar müdirlərinin, baytar həkimlərin, bir sözlə müxtəlif sahələrdə iş başında olan məmurların özbaşınalığı, rüşvət almaları, bürokratizmi, fırıldaqçı əməlləri satira güzgüsündə ifşa hədəfləri kimi təqdim olunub. Bu cəhətdən Sabirənə tərzdə yazılmış "Əliyərilər", "Bu heyvərə mən deyəndi", "Ay can, ay can", "Mənə nə", "Gönü suya vermə", "Əliyərilər", "Oxuyacam əl çəkin", "Bu çarxı-fələkdən", "Oğluma nəsihət", "Bəzi məmurlara", "Söyməlisən, vəssalam", "Dodağını büzmə, bala" və s. kimi şeirlərin də tənqid hədəf-

ləri fərdi ünvanlı olsalar da, dərin və kəsərlili ictimai məzmun kəsb edirlər. Bu şeirlərin özəlliyi əsl iti müşahidəyə, ümumiləşdirmə və fərdiləşdirmə sənətkarlığına, gözəl poetik təfəkkürə malik istedadlı bir şairin qələmindən çıxmalarıdır.

Bədii yaradıcılıqda təmsil janr etibarilə rəngarəng formalarda olub, məzmun etibarilə alleqorik obrazlarla ifadə olunaraq həyatın bütün neqativ tərəflərinə işıq salaraq yumor, gülüş fonunda tənqid və ifşadıcılıq missiyasında olurlar. Təbii ki, bu fikrimiz onun tərifli deyil, ümumi məzmun və ideya, forma məriyyətləri ilə uzlaşan şəxsi qənaətimizdir.

Bu minvalla "Uşaq pulu məsələsi", "İcra başçısının seyfisi", "İki cəbhə", "Özəlləşən həyat" və s. kimi təmsillərdə cəmiyyətdəki cari neqativliklərin cirkaba batmış sifəti əks etdirilməklə ictimai qınağa məhkum edilib. Belə ki,

*Yazar var, yazmağı var,
Nə yoğurur, nə yapır,
Nazirlərin əlindən
Hazırca kökə qapır.
("Hazır kökə")*

Yaxud

*Bu şair qəliz yazır,
Anlatmayır heç kəsi,
Sözlərə düyün vurur,
Açılmır "fəlsəfəsi".
("Belə də olur")*

Şairi belə olan cəmiyyətdə hətta filə də yaltaqlıq öyrətməyin üsulları tapılır.

*Üzü üstə sürüyüb,
Sındırdılar qolunu.
Filə belə öyrətdilər
Yaltaqlığın yolunu.
("Təlim")*

Şərhsiz burada müəllifin nəyə işarə etdiyini duymaq çətin deyil.

Bu minvalla təmsillərdə şairin "maralları" - xoruz, toyuq, pişik, qo-
duq, keçi, tülkü, siçan, hörümçək, donuz, dovşan və s. ilə qabaqlaşır, onların simasında cəmiyyətin yaraları ilə tanış oluruq.

Qeyd edək ki, Rafiq Musa yeri gəldikdə siyasi satiraya da müraciət edərək iç və dış realıqları tənqid etməkdən çəkinməmişdir. O, böyük Sabirimiz kimi güclü ironiyalardan istifadə edərək tənqid çubuğunun kəsərini artırımlı etmişdir.

*Bərk bağlayın yolları,
Ac Ayı, Tülkü gəlir.
Şimaldan soyuq külək,
Cənubdan bürkü gəlir.
("Hava haqqında məlumat")*

*Biz ördəyə səs verdik,
Səs yayıldı, az çıxdı.
Ördəyi gözələyirdik,
Qutumuzdan qaz çıxdı.
("Gülməli")*

Bu nümunəyə də təhlil əvəzinə bir sözlə qiymət vermək olar; - Şərhsiz...

Rafiq Musa ədəbiyyatımızda o şairlərdəndir ki, istedadlı və bənzərsiz olduğunu təsdiq edib. Zənn edirik ki, ədəbi ictimaiyyətimizi təmsil edənlər, xüsusən tanınmış və görkəmli yarlıqlarını qazanmış şair və yazıçılarımız da fikrimizin gerçəkliyini qəbul edəcəklər. Şair təkcə elə bu satirik şeirləri və təmsilləri ilə klassiklərimizin ədəbi varisiyini ləyaqətlə təmsil edə bilib. Buraya onun geniş və dərin ictimai-fəlsəfi şeirlərini, məhəbbət lirikasını da əlavə etsək onun şairlik siması daha da dolğunlaşacaq, bütövləşəcək. Və gözümüz qarşısında istedadlı bir şairin seçilmiş qazanmış portretini asanlıqla görə biləcəyik.

Ona yeni-yeni yaradıcılıq onalığı və can sağlığı diləyirik.